

Koncepcia sociálnej inklúzie

Bratislavského samosprávneho
kraja na roky 2020 – 2030
(skrátaná verzia)

Obsah

Úvod	4
Bratislavský samosprávny kraj	6
Hlavné skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením	8
Seniori a sociálna inklúzia	11
Ľudia bez domova a sociálna inklúzia	14
Deti, mládež a sociálne vylúčenie	17
Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva a sociálna inklúzia	20
Cudzinci a sociálna inklúzia	22
Rómovia a sociálna inklúzia	24
Prierezové problémové oblasti	26

Úvod

Ekonomický rozvoj Bratislavského samosprávneho kraja (BSK) prináša rastúcu životnú úroveň, vyššie nároky verejnosti a dostupnejšie služby. Súčasne čelí viacerým výzvam súvisiacim s demografickým vývojom, príchodom obyvateľov z iných častí Slovenska, ako aj zo zahraničia, so zmenami vo fungovaní rodinného života, s výrazným nárastom počtu ľudí v seniorskom veku a predlžovaním priemernej dĺžky života. Tieto zmeny majú vplyv na zvyšujúce sa požiadavky na životné prostredie, dopravu, infraštruktúru a tiež na zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a nízka nezamestnanosť v regióne nútia veľkých zamestnávateľov prijímať zamestnancov zo zahraničia.

Kvalita života všetkých obyvateľov kraja však nie je priamo úmerná jeho ekonomickej prosperite. Jed-

ným z vážnych problémov je sociálne vylúčenie vybraných skupín obyvateľstva. Nevyhnutným predpokladom ďalšieho rozvoja regiónu je inklúzia všetkých skupín obyvateľstva v súlade s Programovým vyhlásením Bratislavského samosprávneho kraja.

Koncepcia sociálnej inklúzie BSK na roky 2020 – 2030 bola spracovaná Prírodovedeckou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave a predstavuje výsledok spolupráce významných aktérov v oblasti sociálnej inklúzie. Vychádza z programových dokumentov európskej, národnej a regionálnej úrovne a platnej legislatívy v sociálnej oblasti. Obsahuje vybrané sociálno-ekonomické charakteristiky Bratislavského samosprávneho kraja, ktoré majú priamy vzťah k sociálnej exklúzii/inklúzii, a na základe analýzy vybraných problémov sociálnej inklúzie a diskusií s relevantnými predstaviteľmi samosprávy, štátnych orgánov, mimovládnych a neziskových organizácií identifikuje najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva. Prostredníctvom návrhu priorít, opatrení a aktivít stanovuje možnosti riešenia, ako zabezpečiť prijateľnejšie životné podmienky jednotlivých ohrozených skupín obyvateľstva.

Ďakujeme všetkým organizáciám, štátnym orgánom a samosprávam, ktoré svojím aktívnym prístupom, pripomienkami a postrehmi prispeli k tvorbe Koncepcie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030.

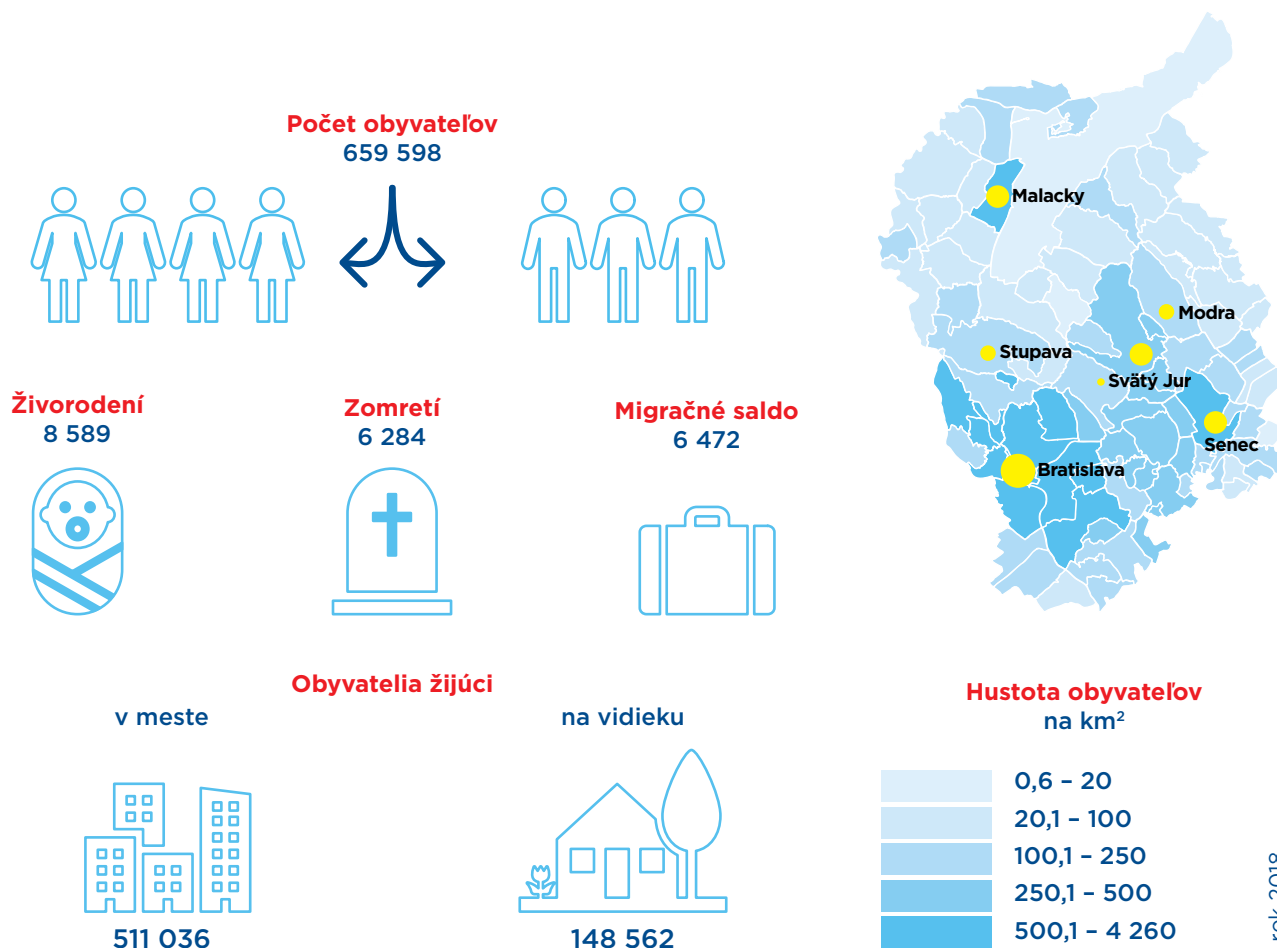
Sociálne vylúčenie je proces, prostredníctvom ktorého sú niektorí jednotlivci vytláčani na okraj spoločnosti, čo im zabraňuje plne participovať na spoločenskom dianí v dôsledku ich chudoby, nedostatku základných spôsobilostí a príležitostí celoživotného vzdelávania alebo v dôsledku diskriminácie. Sociálna inklúzia je proces, ktorého cieľom je aktívne riešenie sociálneho vylúčenia v oblasti ekonomickej a sociálnej sebestačnosti jedinca, legislatívneho systému, integračných nástrojov podporujúcich rozvoj jedinca, rodiny a komunity.

V roku 2018 sa Bratislavský samosprávny kraj podľa výšky HDP zaradovaoval k ekonomicky najvýkonnejším a patrilo mu 10. miesto v rámci regiónov Európskej únie. Podľa indexu sociálneho pokroku sa umiestnil až na 181. mieste, čo naznačuje, že kvalita života všetkých obyvateľov kraja nie je priamo úmerná ekonomickej prosperite a konkurencieschopnosti regionálneho hospo-

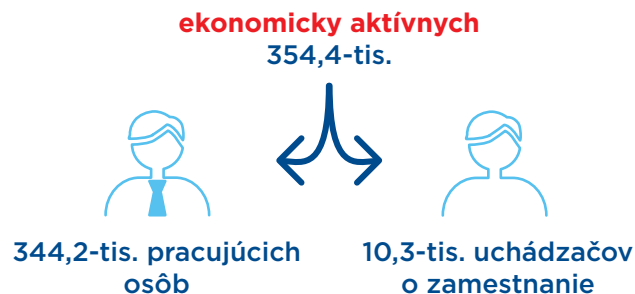
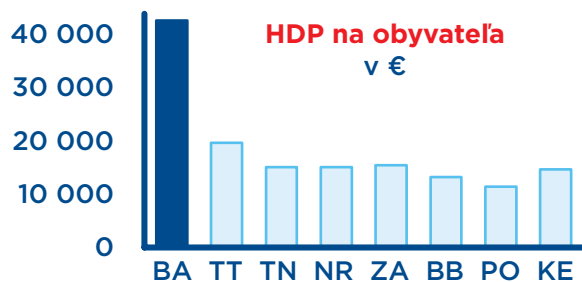
dárstva. Jedným z vážnych problémov je sociálne vylúčenie vybraných skupín obyvateľstva. K najzraniteľnejším skupinám patria seniori, osoby s nízkymi príjmami, ľudia bez domova, cudzinci, marginalizované rómske komunity a deti a mládež. Sociálna inklúzia a riešenie problémov ohrozených skupín obyvateľstva patrí k aktuálnym výzvam BSK.

Bratislavský samosprávny kraj

rok 2018

BSK sa administratívne člení na 8 okresov – 5 mestských okresov Bratislavy, okres Malacky, Pezinok a Senec. Sídlnú štruktúru tvorí 73 obcí. Bratislava má štatút hlavného mesta, 6 obcí (Malacky, Senec, Stupava, Pezinok, Svätý Jur, Modra) štatút mesta a 66 je vidieckych obcí. 82 % obyvateľov žije v mestách. Priestorové rozmiestnenie obyvateľov je determinované predovšetkým migráciou z iných regiónov SR a v rámci vnútroregionálnych migrácií, ktoré sú intenzívne v okresoch zázemia. Vo vývoji obyvateľstva Slovenska sa prejavuje pokles prirodzeného prírastku až úbytok obyvateľstva.

Priemerná mesačná nominálna mzda
1 523 €

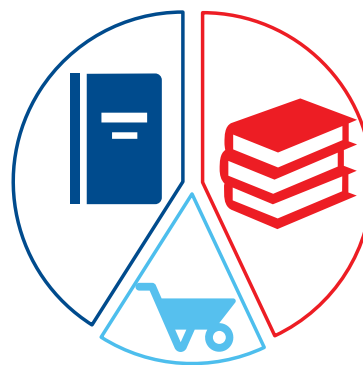
Miera zamestnanosti
76,8 %

Miera nezamestnanosti
2,62 %

130,8-tis.
úplné stredné
vzdelanie s maturitou

150,8-tis
VŠ vzdelanie

54,9-tis.
bez maturity, so základným
a bez ukončeného vzdelania

Veková štruktúra

110 984

0 - 14

435 722

15 - 64

108 513

65 a viacroční

rok 2018

BSK sa podieľal 28 % na HDP Slovenska. Vzdelanostná úroveň obyvateľstva sa zvyšuje. Viac ako 80 % ekonomicky aktívnych má úplné stredné a vysokoškolské vzdelanie. Miera zamestnanosti je o 8 percentuálnych bodov vyššia ako priemer SR. Potenciálne ohrozenými na trhu práce sú osoby nad 50 rokov, osoby s nízkym stupňom vzdelania, bez kvalifikácie a osoby so zdravotným postihnutím.

Hlavné skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením

1 SENIORI

Seniori často trpia pocitom sociálneho vylúčenia a osamelosti v dôsledku nedostatku záujmu, komunikácie a sociálnych kontaktov. Pre starnúcu spoločnosť aj pre samotných seniorov je veľmi dôležité, aby seniori prežívali obdobie staroby čo možno najviac aktívne.

2 ĽUDIA BEZ DOMOVA

Problematika dostupnosti bývania sa javí ako najzávažnejšia pre skupinu ľudí bez domova, ktorí nemajú zabezpečenú jednu zo základných životných potrieb – strechu nad hlavou.

3 DETI A MLADÍ ĽUDIA

Dôležitou cieľovou skupinou sociálnej inklúzie sú deti a mládež, u ktorých sú nosnými problémami výchova, vzdelávanie a voľnočasové aktivity. So špecifickými problémami sa stretávame u detí a mládeže z marginalizovaného prostredia a rodín cudzincov.

4 NÍZKO- PRÍJMOVÉ SKUPINY

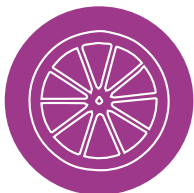
Mzdové a príjmové nerovnosti sa neustále zvyšujú, vo výške priemernej mesačnej nominálnej mzdy podľa odvetví sú výrazné rozdiely, ktoré poukazujú na skupinu pracujúcich obyvateľov s nízkymi príjmami, ktorá sa napriek zamestnaniu nachádza pod hranicou chudoby.

5 CUDZINCI

V Bratislavskom samosprávnom kraji je dlhodobo evidovaný najvyšší počet cudzincov v rámci krajov Slovenska, ktorý v roku 2018 dosiahol 38 819 cudzincov (33 % všetkých cudzincov žijúcich v SR), čo predstavuje takmer 6 % z celkového počtu obyvateľov kraja.

6 RÓMOVIA

Rómovia sú na Slovensku druhou najpočetnejšou národnostnou menšinou. Najdôležitejšou výzvou z hľadiska rómskej populácie v kraji je problém marginalizovaných rómskych komunit.

Seniori a sociálna inklúzia

Stredná dĺžka života
rok 2010 71,6
rok 2018 73,7

Seniori nad 65 rokov

rok 2010
80 523

rok 2018
108 513

prognóza
rok 2030
160 775

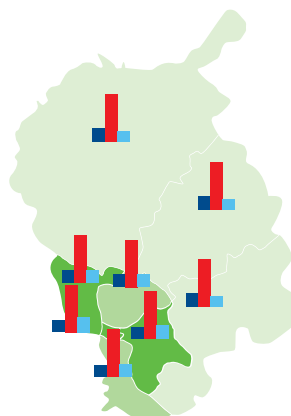
Seniori nad 80 rokov

rok 2010
19 419

rok 2018
22 260

prognóza
rok 2030
42 584

rok 2018

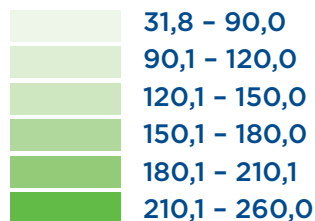

Podiel obyvateľov vo vekových skupinách (%)

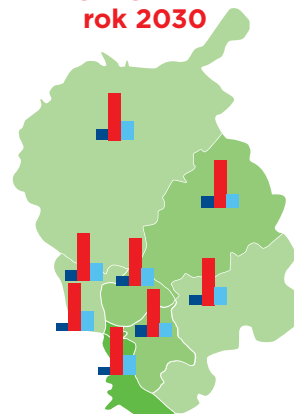

0 – 14 rokov
15 – 64 rokov
65 a viac rokov

Index starnutia obyvateľstva (%)

prognóza
rok 2030

Počet obyvateľov vo veku 65 a viac rokov sa neustále zvyšuje, predlžuje sa dĺžka života a rastie index starnutia obyvateľstva. Narastaním počtu osôb v poproduktívnom veku a predlžovaním očakávanej dĺžky života sa bude zvyšovať počet starších ľudí odkázaných na pomoc inej fyzickej osoby. Nároky a dopyt na dlhodobú starostlivosť v oblasti sociálnych a zdravotných služieb budú narastať aj v dôsledku znižovania podielu rodiny na neformálnom opatrovaní.

**Výška priemerného
mesačného starobného
dôchodku***

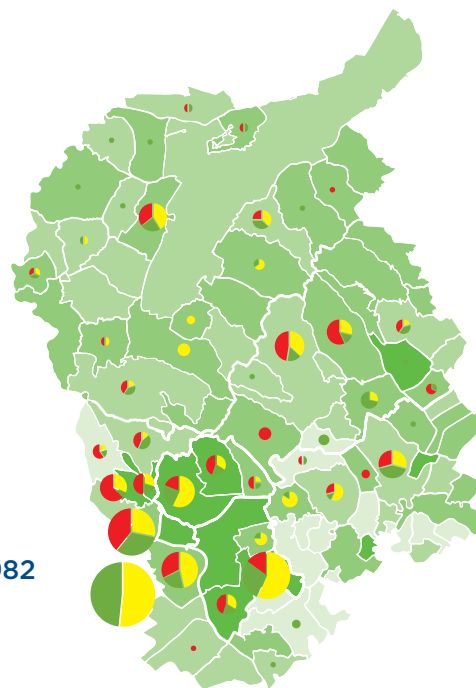
471 €

**Priemerné náklady
na 1 prijímateľa
sociálnej služby****

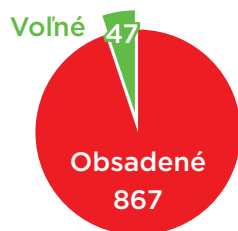
1 060 €

Kapacita poskytovaných sociálnych služieb**

Zariadenie podporovaného bývania	 56
Rehabilitačné stredisko	 102
Špecializované zariadenie	 115
Zariadenie pre seniorov	 136
Domov sociálnych služieb	 982

**Počet pracovných miest
v zariadeniach sociálnych služieb****

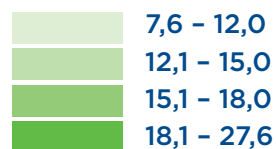
**Počet sociálnych
služieb pre seniorov**

poskytovaných formou

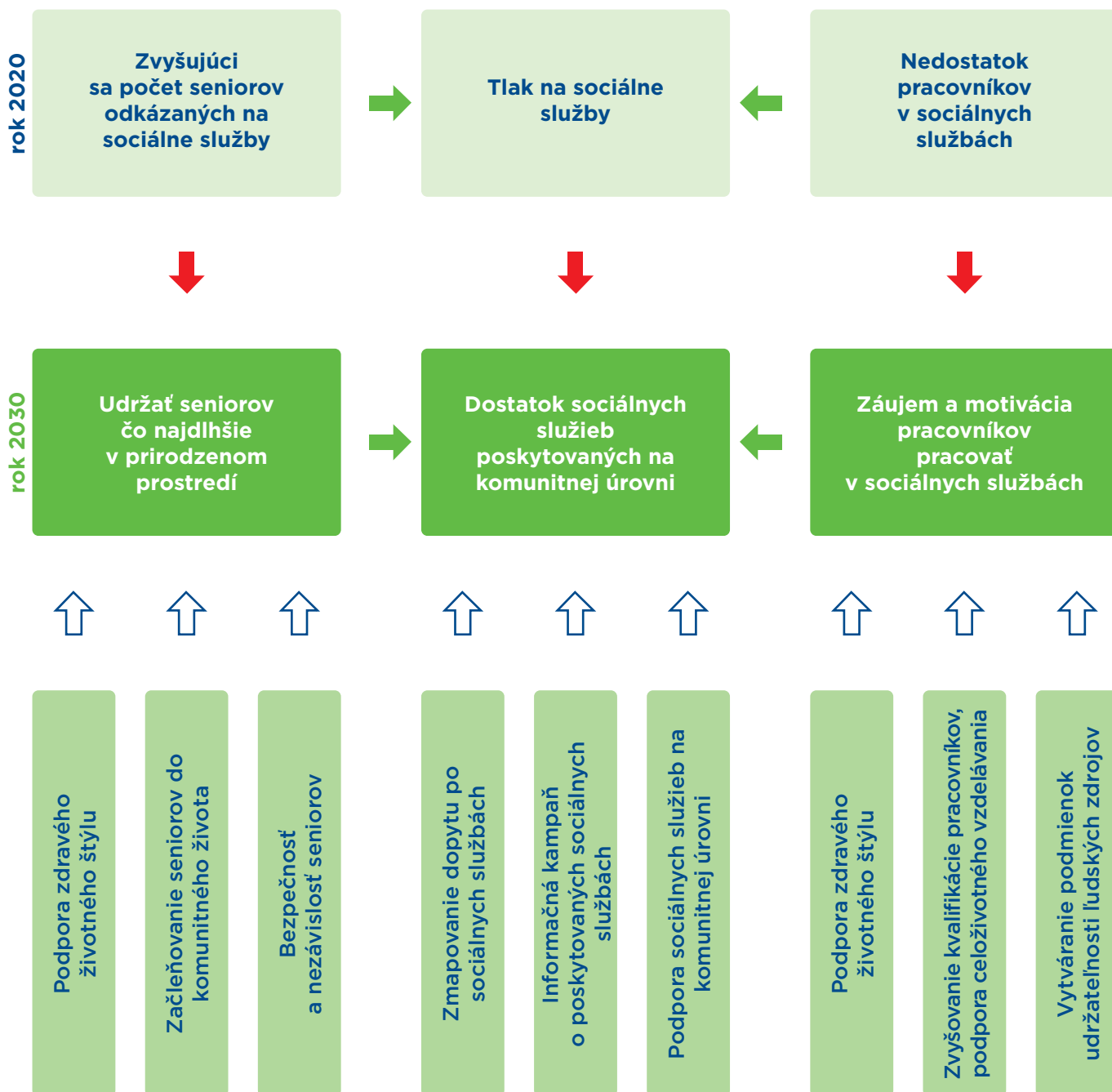

**Podiel obyvateľov v popro-
duktívnom veku na celkovom
počte obyvateľov (%)**

Kapacita poskytovaných, pre seniorov dostupných sociálnych služieb na území Bratislavského samosprávneho kraja je nedostatočná. Záujem a motivácia o prácu v sociálnych službách je nízka. Najväčší záujem je o celoročné pobytové služby a o služby zabezpečované terénnou formou, ako sú opatrovateľská a prepravná služba.

* v BSK v roku 2018 ** v zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK k 31. 12. 2018

Ľudia bez domova a sociálna inklúzia

1 780

**Prvé sčítanie ľudí
bez domova (2016)**

284

4 000 - 5 000

**Neoficiálne
odhady**

74 % muži

**Najviac ľudí bez domova je
vo veku 50 - 64 rokov**

3 nocľahárne

361

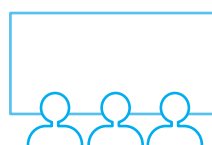
6 útulkov

209

4 zariadenia
núdzového bývania

92

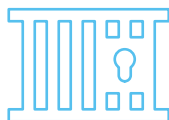
4 denné centrá

186

3 strediská osobnej
hygieny

76

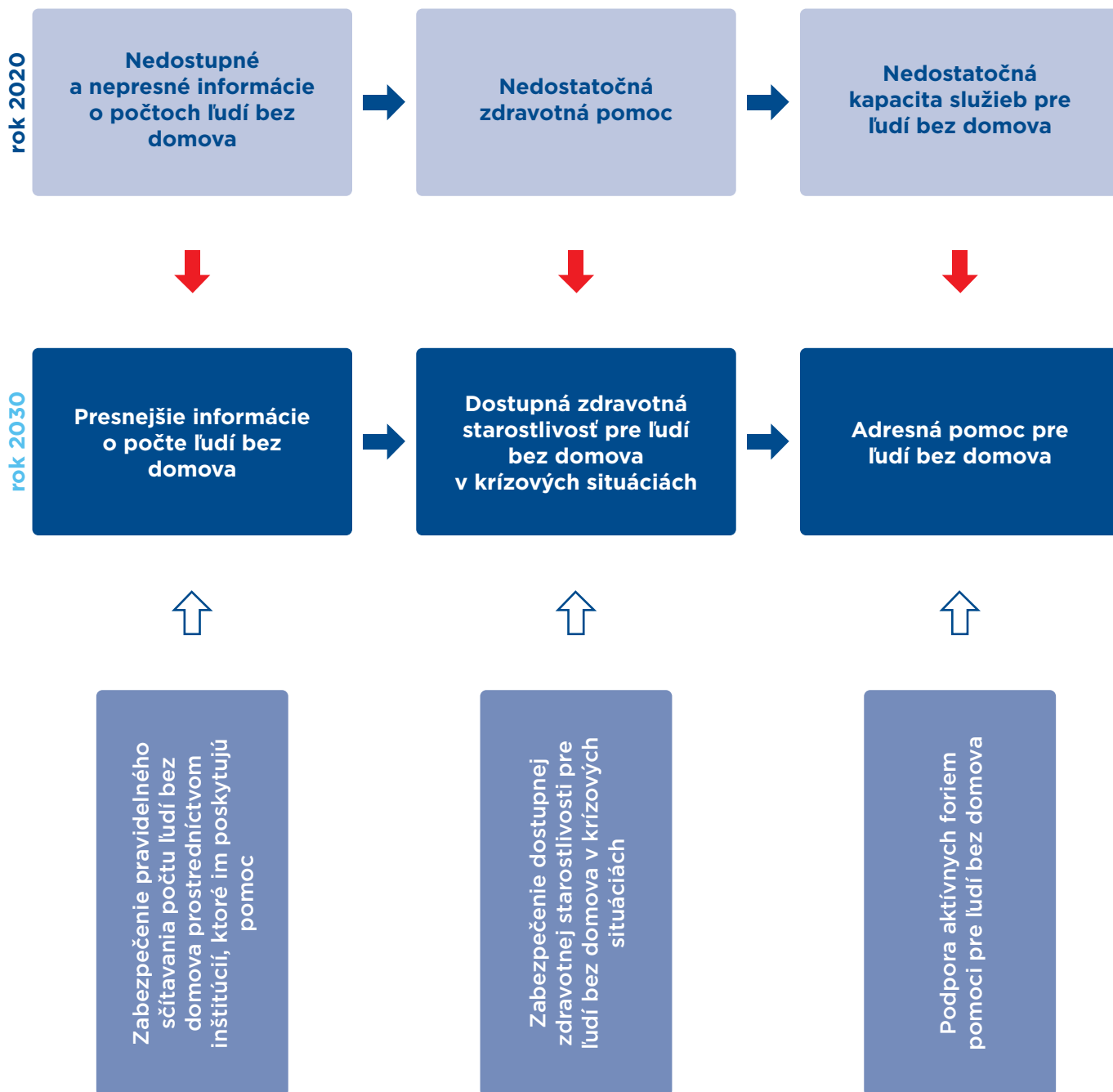

61 %
čelí exekúciám

50 %
**má dlhodobé
zdravotné problémy**

Problém bezdomovectva sa v najväčšej miere vyskytuje hlavne vo veľkých mestách. Prvé sčítanie ľudí bez domova sa realizovalo na území hlavného mesta SR Bratislavy v roku 2016. Sčítaných bolo 2 064 ľudí bez domova. Väčšina ľudí bez domova v Bratislave bola sčítaná na ulici alebo v nocľahárňach (63,5 %), 40 % najčastejšie žije osamelo, 49 % trpí dlhodobými zdravotnými problémami. Kapacita zariadení, osobitne pre zdravotne postihnutých, nepokrýva ich potrebu. Chýbajú integračné centrá, je nedostatok terénnej sociálnej práce a aktívnych foriem začleňovania. Najväčším problémom je nedostupné bývanie.

Deti, mládež a sociálne vylúčenie

Gymnázia a športové školy

50
gymnázií
a športových
škôl

14 763
študentov

Stredné odborné školy

55
SOŠ

12 851
študentov

Duálne vzdelávanie

15
SOŠ

279
študentov

65
zamestnávateľov

Centrá voľného času (CVČ)

19 CVČ
574 odborných útvarov

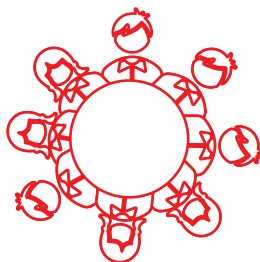
97
pedagogických
pracovníkov

6 900
detí a mládeže

5 500
detí do 15 rokov

Letné tábory organizované CVČ

1 700 účastníkov

rok 2018

Modernou formou stredného odborného školstva je duálne vzdelávanie, ktoré prepája všeobecné a odborné vzdelávanie v SOŠ s praktickou prípravou u konkrétneho zamestnávateľa. CVČ sú mimoškolské výchovné zariadenia, ktoré vytvárajú podmienky pre neformálne vzdelávanie, organizujú a zabezpečujú výchovno-vzdelávaciu, záujmovú, rekreačnú a športovú činnosť pre deti a mládež.

rok 2020

Nízky podiel škôl zapojených
do inkluzívneho vzdelávania,
nízky záujem o duálne
vzdelávanie

Chýbajúca metodická
podpora pri vzdelávaní detí
cudzincov, nedostatočná
dotácia hodín slovenského
jazyka pre deti cudzincov

rok 2030

Inkluzívne vzdelávanie na
základných a stredných
školách, rozvinuté duálne
vzdelávanie

Vzdelávanie detí
a mládeže z rodín
cudzincov v súlade s ich
potrebami

Podpora pri vytvorení a skvalitnení
personálneho, odborného
a materiálno-technického zázemia

Podpora zriadenia a činnosti
modelovej školy inkluzívneho
vzdelávania

Propagácia inkluzívneho
vzdelávania a príklady
dobrej praxe

Podpora duálneho vzdelávania

Spolupráca s relevantnými
aktérmi v oblasti vzdelávania
detí cudzincov

Podpora výučby slovenského
jazyka ako druhého jazyka pre
deti cudzincov

rok 2020

Slabá podpora
činnosti komunitných
a nízkoprahových
centier

Nedostatočná
kapacita
a dostupnosť
materských škôl

Absencia
identifikácie
aktuálnych potrieb
detí a mládeže

rok 2030

Rozvinutá činnosť
komunitných
a nízkoprahových
centier

Kapacita
materských škôl
v súlade s dopytom

Programová
podpora detí
a mládeže

Podpora komunitných
a nízkoprahových centier pre
prácu s deťmi a mládežou zo
znevýhodneného prostredia

Rozširovanie kapacít
a infraštruktúry
materských škôl

Spracovanie programu rozvoja
potrieb detí a mládeže

Nízkopříjmové skupiny obyvatel'stva a sociálna inklúzia

4,2 % obyvateľov (27,6-tis. osôb) pod hranicou chudoby

4-krát vyššia suma ekvivalentných príjmov

20 % osôb s najvyššími príjmami ako suma príjmov

20 % osôb s najnižšími príjmami

444 € na osobu a mesiac čisté peňažné výdavky
domácností

Cena za m² obytnej plochy

1 973 € Bratislavský kraj
748 € Nitriansky kraj

rok 2018

82,1 % domácností považuje platenie
výdavkov na bývanie za zaťažujúce

57,3 % domácností platí
zvyčajné výdavky s ťažkosťami

78,6 exekúcií (viac ako
dvojnásobok Prešovského kraja)
pripadalo v roku 2017 na
1 000 obyvateľov Bratislavského
kraja

Príklady plátov nízkopříjmových zamestnaní

školník
vrátnik

539 €
689 €

upratovačka

664 €

sanitár
vodič sanitky
opatrovatel'

706 €
744 €
748 €

knihovník

756 €

vedúca školskej jedálne
pomocný kuchár

771 €
782 €

Najvyššie výdavky domácností (o 35 % viac ako v Prešovskom a Košickom kraji) a výrazné príjmové nerovnosti sú príčinou vzniku skupiny chudobných pracujúcich. V poľnohospodárstve, administratívnych a podporných službách, vo vzdelávaní a v ostatných činnostiach je výška mesačnej mzdy približne o 30 % nižšia, v ubytovacích a stravovacích službách až o 45 % nižšia v porovnaní s priemernou mzdou v kraji. Nízky počet obecných nájomných bytov, vysoké ceny nehnuteľností spôsobujú vážne problémy pri zabezpečení si adekvátneho bývania pre nízkopříjmové skupiny obyvateľstva.

rok 2020

Chýbajúce informácie
o nízkopříjmových
domácnostiach

Nedostatok služieb
pre nízkopříjmové
domácnosti

rok 2030

Komplexné
informácie
o nízkopříjmových
domácnostiach

Dostupné služby
poskytované na
komunitnej úrovni

Spracovanie analýzy situácie
chudobných pracujúcich

Monitoring nízkopříjmových
domácností

Informovanie nízkopříjmových
skupín obyvateľstva
o možnostiach podpory

Rozvoj a podpora komunitných
centier a dobrovoľníctva

Podpora zariadení starostlivosti
o dieťa do troch rokov veku

Cudzinci a sociálna inklúzia

Cudzinci

8 960
rok 2010

38 819
rok 2018

16 051
občania EÚ/EHP

22 768
štátni príslušníci
tretích krajín

rok 2018

Muži

23 770

Ženy

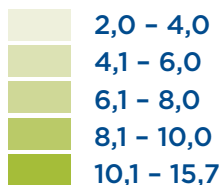
14 959

Deti

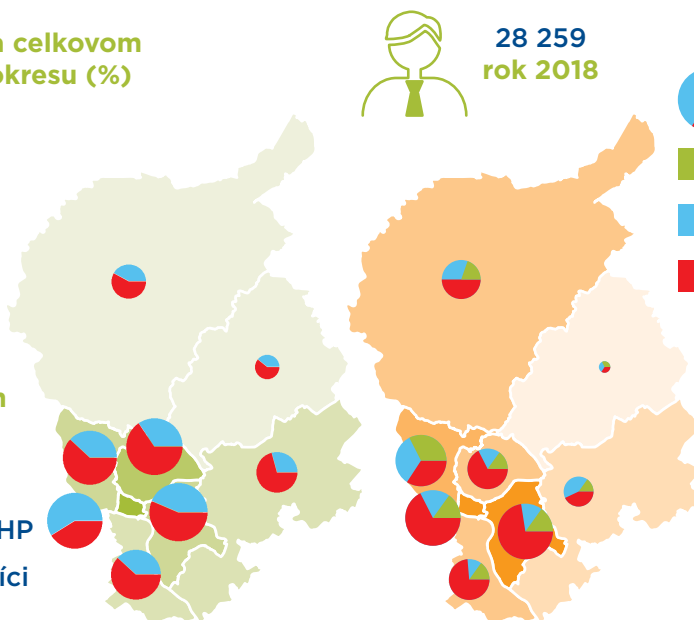

1 593

Podiel cudzincov na celkovom počte obyvateľov okresu (%)

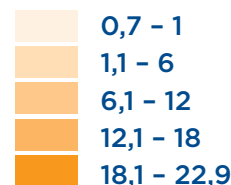
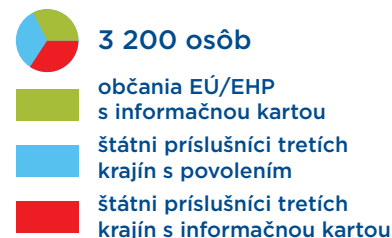
Cudzinci s platným pobytom

28 259
rok 2018

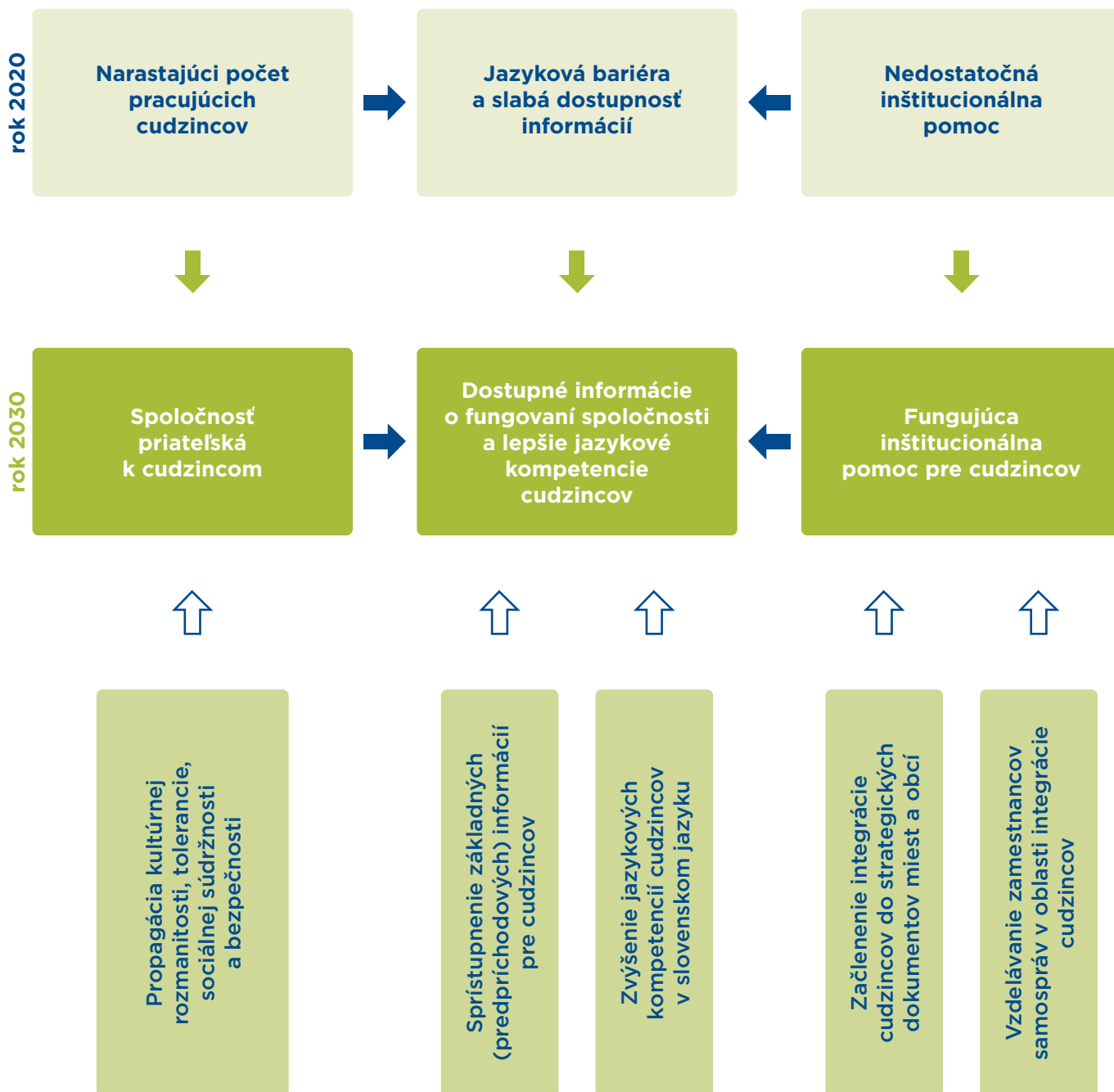

Zamestnaní cudzinci

Podiel cudzincov v okrese na celkovom počte cudzincov v kraji (%)

Bratislavský samosprávny kraj je regiónom s najvyššou potrebou pracovných síl, ktorá v rokoch 2019 – 2024 dosiahne hodnotu približne 82-tisíc osôb. Jedným zo zdrojov pracovnej sily sú práve osoby prichádzajúce na trh práce zo zahraničia. Dlhodobo tu evidujeme najvyšší počet cudzincov v rámci krajov Slovenska, ktorý v roku 2018 dosiahol 38 819 cudzincov (33 % všetkých cudzincov žijúcich v SR), čo predstavuje takmer 6 % z celkového počtu obyvateľov BSK.

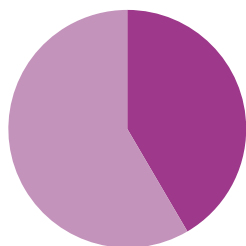
Rómovia a sociálna inklúzia

14 476
Rómov

22 obcí
(18 samostatných obcí
a 4 mestské časti)

58,44 %

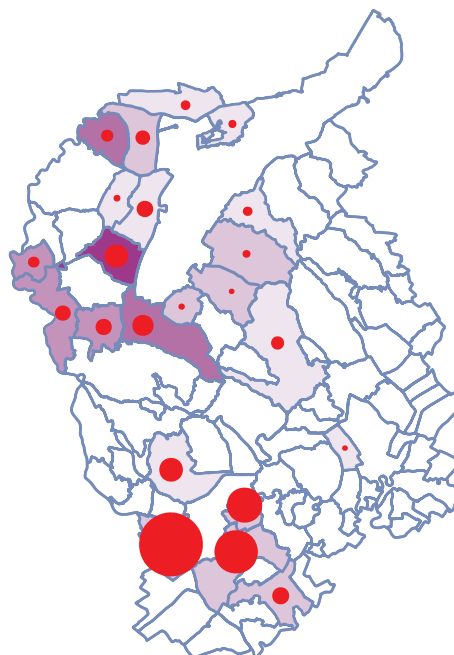
41,56 %

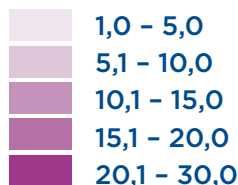
8 460 Rómov býva
integrovane

6 016 Rómov žije
v 24 koncentráciách

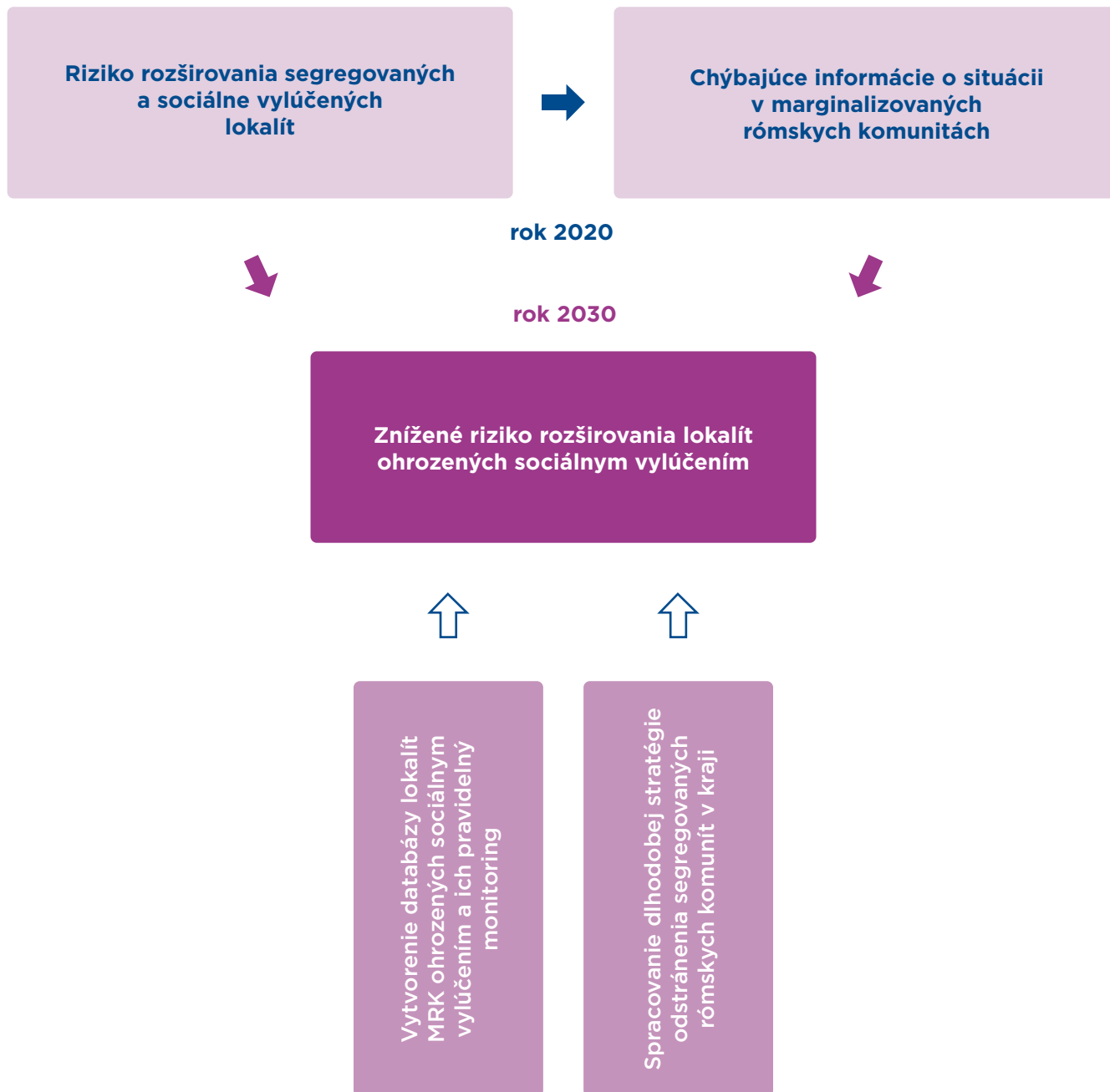

Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov
obce (%)

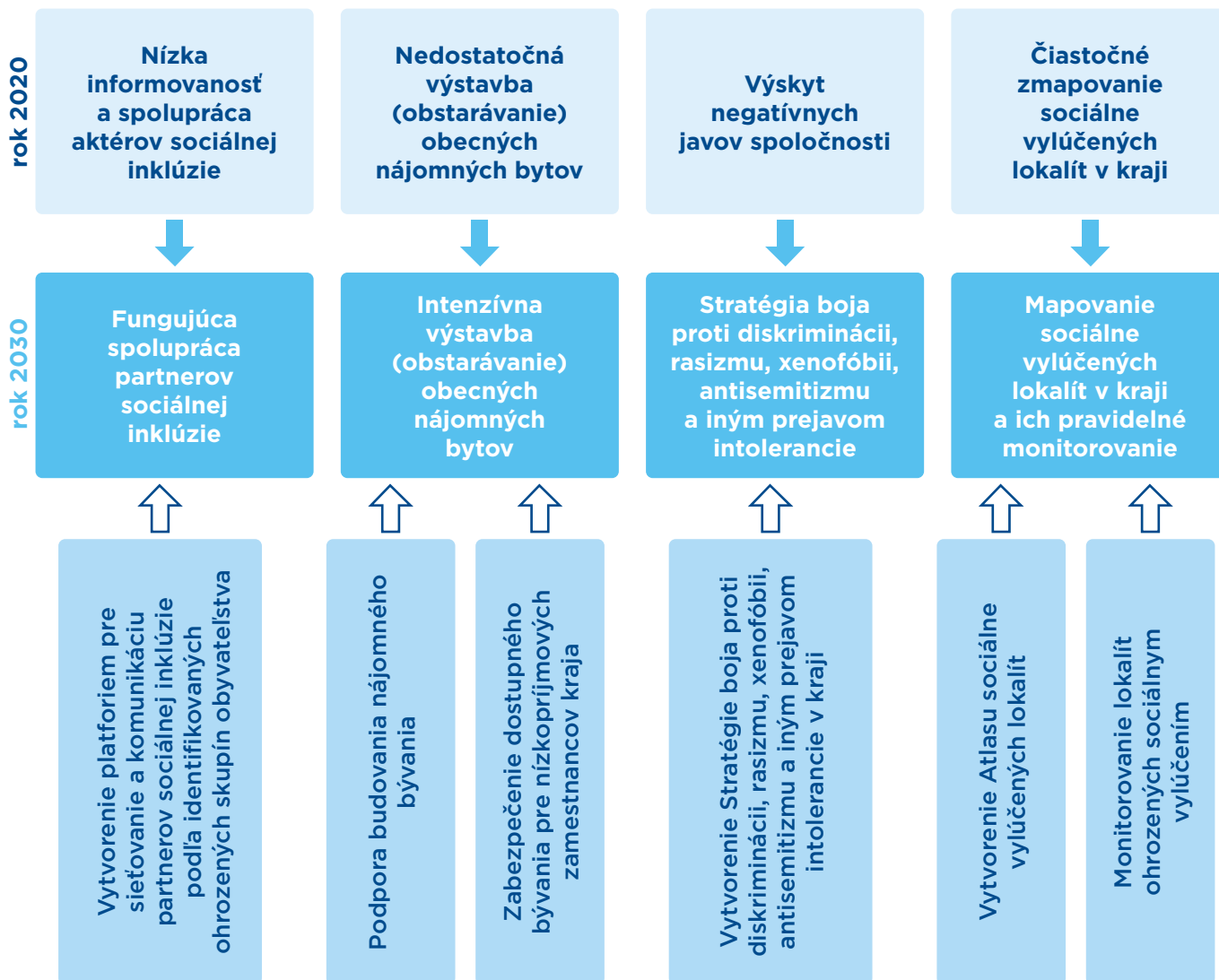
Počet Rómov
3 300

V porovnaní s ostatnými krajinami Slovenska sa rómska populácia na celkovom počte obyvateľov kraja podieľa iba marginálne. Dôležitým problémom však zostáva prítomnosť marginalizovaných rómskych komunít, koncentrácia Rómov do segregovaných lokalít a s ňou spojená koncentrácia chudoby a materiálnej deprivácie, viacnásobné sociálne vylúčenie a nedostatočný prístup k službám. Najvyšší podiel Rómov je v Plaveckom Štvrtku, Lozorne a Malých Levároch.

Prierezové problémové oblasti

Zadávatel:

Spracovateľ:

PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského v Bratislave

Hlavní autori:

RNDr. Angelika Švecová, PhD.
Mgr. Alena Rochovská, PhD.
Doc. RNDr. Eva Rajčáková, CSc.

Spolupracovali:

Mgr. Barbora Lukáčová
Mgr. Zuzana Hradská Lacková
Mgr. Martin Hakel, BA
PhDr. Marica Šíková

Zdroje dát:

Centrum vedecko-technických informácií
Migračné informačné centrum
Národné centrum zdravotníckych informácií
Prezídium Policajného zboru – Úrad hraničnej
a cudzineckej polície
Štatistický úrad Slovenskej republiky
Trend REALITY
Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
Výskumné demografické centrum INFOSTAT

Zdroje obrázkov:

www.pixabay.com, www.freepik.com

 Bratislavský samosprávny kraj
Sabinovská 16, P. O. BOX 106
820 05 Bratislava 25

 @bratislavskykraj.sk
 bratislavsky_kraj
 BratislavskyKraj

 podatelna@region-bsk.sk
 02/4826 4111
 www.bratislavskykraj.sk